

İlköğretim Müfettişlerinin Denetimsel Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri *

Perceptions of Teachers in Relation to the Supervisory Behaviours of Primary Education Supervisors

Salih Paşa Memişoğlu
Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim müfettişlerinin denetimsel davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerini almak ve değerlendirmektir. Araştırmanın evrenini 2001–2002 eğitim-öğretim yılı Bolu il merkezinde bulunan 18 ilköğretim okulunda görev yapan ilköğretim okulu öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Bolu il merkezindeki 10 ilköğretim okulunun her birinden onar öğretmen olmak üzere rasgele örneklem yoluyla seçilen 100 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anketin kapsam geçerliliği için uzman görüşüne başvurulmuş ve uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda ankete son şekli verilmiştir. Anket örnekleme dahil öğretmenlerin hepsine dağıtılmış, ancak anketlerin 86'sı geri dönmüştür. Geri dönen anketlerin hepsi değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler kodlanarak, "SPSS for Windows" paket programına yüklenmiş ve veri toplama aracının iç güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alfa kat sayısı .96 olarak bulunmuştur. Analize hazır hale getirilen veriler, araştırmanın amacına uygun olarak, yüzde, frekans, aritmetik ortalama, t testi, tek yönlü varyans analizi teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, denetim etkinliklerinde müfettişlerin denetimsel davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında branş, kıdem ve cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Müfettişlerin göstermeleri gereken denetimsel davranışları "ara sıra" düzeyinde gösterdikleri sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim müfettişi, denetimsel davranış

Abstract

The aim of this study is to examine the perceptions of teachers in relation to supervisory behaviours of primary education supervisors. The subjects of this study were primary school teachers teaching at 18 primary schools located in the city center of Bolu during the 2001–2002 academic year. The subjects of this study (n= 100) were primary school teachers from 10 primary selected randomly schools. During the preparation and development of the questionnaire, the criticisms and recommendations of subject specialists were taken into account. The questionnaire was given to all subjects but only 86 of them were returned. During the study, 86 questionnaires were analyzed. In order to analyze the data, SPSS for Windows program was used and Cronbach Alpha value for the questionnaire was found .96. During the analysis of the data collected, the percentages, frequencies, means of each item in the questionnaire were calculated and t– test and one–way ANOVA were used. The results showed a significant difference regarding branch, years of experience in teaching and gender. It was also found that the primary education supervisors sometimes indicate the supervisory behaviours that they should.

Key words: Primary education supervisor, supervisory behavior

Giriş

Denetim, bağlı bulunduğu kuruluşun, amacına en verimli şekilde, zamanında ve mevcut hukuk düzenine

Yrd. Doç. Dr. Salih Paşa Memişoğlu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü.
memisoglu@egitim.ibu.edu.tr

* Bu çalışma XI. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

uygun olarak ulaşıp ulaşılmadığını, amaca yönelmede kullanılan yöntemlerin, yapılan işlem ve eylemlerin uygunluğunu, bunların verimi, etkinliği ve hizmet kalitesini sağlayıp sağlamadığını araştırmak ve kontrol etmek; ulaşılmaması gereken hedeflerden ve mevzuattan sapmalar varsa, bunları ve meydana geliş nedenlerini ortaya çıkarmak, bu sapmaların düzeltilmesi için uygulayıcıya ve kuruluşun başındaki yöneticiye ışık tutacak şekilde, olası çözümler arasından en iyi ve en

tutarlısını seçerek önerilerde bulunmak ve hizmetlerin örgütün amacına en uygun tarzda yürütülmesine yardımcı olmaktır (TODAİE, 1968, 8).

Eğitim terimleri sözlüğünde ise denetim, eğitim ve öğretim çalışmalarının yürürlükteki yasa, tüzük, yönetmelik ve genelgelere göre yapılıp yapılmadığının incelenmesi, yoklanması ve soruşturulması (Oğuzkan, 1993, 35) olarak tanımlanmaktadır.

Eğitim denetimi alanındaki çalışmalara bakıldığında, başlangıçtan bugüne değin, yönetimde olduğu gibi denetim anlayışında da bazı önemli değişimler olduğu görülmektedir. Yirminci yüzyıldan önceki dönemlerde öğretmenlerin yönetim tarafından denetlenmeleri gereken işgörenler olarak algılandığı, yirminci yüzyılın başlarında ise, eğitim denetiminde uzmanlık bilgisine gereksinim duyulduğu, denetim hizmetlerinin uzman eğitimciler tarafından yürütülmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Yirminci yüzyılın ortalarına doğru ise denetim uygulamalarında “insan ilişkilerinin” vurgulandığı, günümüzde ise eğitim denetiminde “insan kaynaklarının geliştirilmesine” önem verildiği, örgütlerde insan kaynağını geliştirmeyi ve etkili bir biçimde kullanmayı amaçlayan bir denetim anlayışının vurgulandığı görülmektedir (Aydın, 1993, 2).

Denetim, öğretme ve öğrenme sürecinin geliştirilmesi için öğretmenlere yapılan yardımdır. Denetimin özünde hizmet ve işbirliği vardır. Denetim kişi ve grup olarak öğretmenlere sunulan uzmanlaşmış yardımdır (Wiles, 1963, 8; Oliva, 1997, 11). Eğitim sistemi içinde bir alt sistem olarak görülen denetim, öğretmene eğitim-öğretim etkinliklerinde yardımcı olma, öğretmenin işbaşında yetiştirilmesi, öğretmene moral ve motivasyon sağlama ve eğitim sürecini bir sistem yaklaşımı içinde değerlendirme gibi çok çeşitli etkinlikleri içeren bir süreçtir (Karagözoğlu, 1977, 13). Bu anlamda denetimin işlevi, öğretmenlerin potansiyellerini fark etmelerini sağlamak ve potansiyellerini en etkili bir biçimde kullanmada onlara gerekli yardımı yapmaktır (Wiles, 1963, 10). Müfettişlerin temel görevi ise, öğretmenlere eğitim ve öğretim etkinliklerinde yardım ve rehberlik ederek eğitim ve öğretimin verimliliğini artırmaktır.

Çağdaş denetim yaklaşımının temelinde işbirliğine

dayalı bir anlayış yatmaktadır. İşbirliğine dayalı denetimsel anlayış, öğretmenin kendine güven kazanmasına, endişelerinin azalmasına ve davranışlarında olumlu yönde değişikliğe neden olur. İşbirliğinin oluşabilmesi için öğretmen ve müfettiş arasında karşılıklı güvenin sağlanması gerekir (Krajewski, 1993, 62). Olumlu ilişkilerin ve işbirliğinin yaratılmasında müfettiş başlatıcı değişkendir. Bunun bilincinde olarak denetimsel davranışlar sergilemesi beklenir.

Eğitim denetiminin hedefi, eğitim ve öğretimin amaçlarına en uygun değer ve eylemleri bulmaktır. Öyleyse denetim, eğitimin amaçları bakımından ele alınmalıdır. Bunun gerçekleşmesi müfettişlerin öğrenme, davranış, kişilik, örgüt ve yönetim kuramlarından yararlanmasını gerektirir (Bursalıoğlu, 1989, 135). Denetim kendi kendine bir amaç değil, belli bir amaç için kullanılan bir araçtır. Öğretme ve öğrenme sürecini geliştirmeyi amaçlayan denetimin, sürecin yer aldığı yapıyı amaçlar açısından dikkatle incelemek durumundadır (Aydın, 1993, 14).

Levin (1987)'e göre denetim; (1) öğretmenin gelişmesine yardımcı olduğunda; (2) öğretmenler ve müfettişler öğretimsel değişme ve gelişmeleri birlikte teşhis ettiklerinde; (3) müfettişler öğretmenin öğretimsel hedeflerini anladıklarında; (4) öğretmenler müfettişler tarafından yeterli bir şekilde gözlemlendiğinde yararlı olacaktır. Ayrıca okullarda yapılan denetimin, eğitimde kaliteyi artırıcı nitelikte olması gerektiği savunulmaktadır. Öyleyse müfettişin denetimsel görevleri ve davranışları üzerinde yeniden düşünmekte yarar vardır. Müfettişin denetimsel davranışı öğretme-öğrenme sürecinin geliştirilmesine sağladığı katkı bakımından değerlendirilmelidir. Eğer müfettiş eğitim ortamlarında etkili öğrenmeye bir katkıda bulunmuyorsa onun bu rolü sorgulanmalıdır.

Denetimde kişisel ilişkilerden çok, mesleki ilişkiler esas alınmalıdır. Denetim esnasında müfettiş iyi ilişkiler ve davranışlar sergilemek durumundadır. Mesleki ilişkileri kişisel ilişkilere dönüştürme, görevin aksamasına yol açabilir. Bu anlamda müfettiş denetimsel davranışlarında nesnellığe özen göstermelidir.

Öğretme ve öğrenme sürecini geliştirmek ve bu yolla

eğitim ve öğretimin niteliğini yükseltmek için yönetici, öğretmen ve diğer personelin bireysel ve mesleki gereksinimleri doğrultusunda gelişmelerini sağlayıcı rehberlik, denetimin temel ve en önemli işlevlerinden birisidir. Müfettiş rehberlik ve yardım sürecinde davranışlarına ayrı bir önem göstermek zorundadır. Yardım girişimi müfettiş tarafından başlatılır. Ancak, yardımın istenilir ve kabul edilir olması esastır (Cengiz, 1992, 28). Müfettişin, rehberlik görevinin soruşturma görevi ile çelişir nitelikte olduğu dikkate alınır, bu işlevini yerine getirmede son derece duyarlı davranması gerekir.

Bireysel farklılıkları dikkate alan, her birey için uygun fırsatları yaratmaya çalışan eğitim denetimi, insanın geliştirilebileceği görüşünü esas alır ve insanın sahip olduğu haklar kadar sorumluluklarını kapsayan demokratik vicdanı geliştirmeyi amaçlar (Açıköz, 1990, 169). Çağcıl denetimde öğretmen, eksikleri aranan bir kişi durumundan çıkarılarak öğretme ve öğrenme sürecinin geliştirilmesinde müfettişle ve diğer görevlilerle işbirliği yapan bir eğitimci olarak kabul edilmesi öngörülmüştür.

Problem

İlköğretim müfettişlerinin denetimsel davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir? Öğretmenlerin görüşleri arasında branş, kıdem ve cinsiyet değişkenine göre farklılık var mıdır?

Araştırmanın Amacı

İlköğretim müfettişlerinin denetimsel davranışlarına ilişkin olarak öğretmen görüşlerini almak, bu görüşleri analiz etmek, sonuçlar çıkarmak ve ilgililere önerilerde bulunmaktır.

Yöntem

Araştırmanın evrenini 2001–2002 eğitim ve öğretim yılında Bolu il merkezindeki 18 ilköğretim okulunda görev yapan ilköğretim okulu öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Bolu il merkezinde bulunan 10 ilköğretim okulunun her

birinden 10 öğretmen olmak üzere rasgele seçilen 100 öğretmenin oluşturması planlanmıştır. Anketin kapsam geçerliliği için uzman görüşlerine başvurulmuş ve uzman görüşlerinden sonra ankete son şekli verilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anketler örnekleme giren öğretmenlerin hepsine dağıtılmıştır. Ancak, bu anketlerin 86'sı geri dönmüştür. Geri dönen anketlerin tümü değerlendirmeye alınmıştır. Anketin iç güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alfa kat sayısı .96 bulunmuştur. Anketleri yanıtlayan öğretmenlerin 46'sını sınıf, 40'ını branş öğretmenleri oluşturmuştur.

Araştırmada, veri toplama aracı olarak kullanılan anketlere verilen yanıtlar, kodlanarak bilgisayar programına kaydedilmiş ve daha sonra bu veriler "SPSS for Windows" paket programına aktararak tanımlanmıştır. Analize hazır hale getirilen veriler, araştırmanın amacına uygun olarak, yüzde, frekans, aritmetik ortalama, t testi, tek yönlü varyans analizi teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Tablo 1'de görüldüğü gibi anket maddeleri beşli derecelendirme ölçeği ile hazırlanmıştır.

Tablo 1. Beşli Derecelendirme Ölçeğinin Puan Sınırları

Derece/ Seçenek	Seçenek Puanları	Seçeneklere Ait Puan Sınırları
Hiçbir zaman	1.00	1.00–1.79
Nadiren	2.00	1.80–2.59
Ara sıra	3.00	2.60–3.39
Çoğunlukla	4.00	3.40–4.19
Her zaman	5.00	4.20–4.99

Bulgular ve Yorumlar

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğretmenlerin % 47.7'si kadın, % 52.3'ü erkektir. Buna göre kadın ve erkek öğretmen sayısı ve oranlarının yaklaşık olarak birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	41	47.7
Erkek	45	52.3
Toplam	86	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi öğretmenlerin % 46.5'i 2 yıllık ön lisans, % 8.1'i 3 yıllık ön lisans, % 44.2'si 4 yıllık lisans ve % 1.2'si yüksek lisans düzeyinde eğitim görmüştür. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunu 2 yıllık ön lisans ve 4 yıllık lisans mezunları oluşturmaktadır. Yüksek lisans düzeyinde yok denecek kadar az öğretmenin bulunması dikkat çekicidir. Çağımızda öğretmenlerin lisans düzeyinde öğrenim görmeleri artık yeterli görülmemektedir. Öğretmenlerin yüksek lisans düzeyinde öğrenim görmeleri özendirilebilir.

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğretmenlerin % 29.1'i (21-25) yıllık kıdeme sahipken, 1-5 yıl, 11-15 yıl ve 26-30 yıllık kıdeme sahip öğretmenlerin oranları hemen birbirine yakındır. 31 yıl ve daha üstü kıdeme sahip öğretmenlerin oranı (%2.3) diğerlerine göre çok az bir düzeyi oluşturmaktadır.

Tablo 3. Öğretmenlerin Eğitim Düzeylerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Dağılımları

Eğitim	f	%
2 Yıllık Ön Lisans	40	46.5
3 Yıllık Ön Lisans	7	8.1
4 Yıllık Lisans	38	44.2
Yüksek Lisans	1	1.2
Diğer	-	0.0
Toplam	86	100

Tablo 4. Öğretmenlerin Kıdemlerine İlişkin Bulguların Frekans ve Yüzde Dağılımları

Kıdem	f	%
1-5 yıl	17	19.8
6-10 yıl	8	9.3
11-15 yıl	13	15.1
16-20 yıl	7	8.1
21-25 yıl	25	29.1
26-30 yıl	14	16.3
31 ve üstü yıl	2	2.3
Toplam	86	100

Anket Sorularına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

1. Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin güçlü yanlarını vurgular.

Bu soruyu öğretmenlerin % 15.1'i hiçbir zaman, % 44.2'si nadiren, % 23'ü ara sıra, % 14'ü çoğunlukla, % 3.5'i her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Bu dağılıma göre nadiren düzeyinde görüş belirtenler çoğunluğu oluşturmaktadır. Öğretmenlerin yalnızca % 3'ünün her zaman düzeyinde görüş belirtmiş olmasının dikkat çekici olduğu söylenebilir. Aritmetik ortalamalara bakıldığında sınıf öğretmenleri $X= 2.32$ nadiren düzeyinde; branş öğretmenleri $X= 2.62$ ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir.

Müfettişlerin temel görevi, öğretmenleri eğitim-öğretim çalışmalarında desteklemek ve öğretme-öğrenme sürecinin geliştirilmesine yardımcı olmaktır. Müfettişler öğretmenlerin güçlü yanlarını vurgulayarak onların mesleki gelişimlerini olumlu yönde etkileyebilirler. Öğretmenlerin yalnızca eksiklerini görmek ve eleştirmek yerine, doğru olanı buldurmak ve onların kendi eksiklerini yine kendilerinin görmesi yönünde bir eğitsel çaba ortaya konabilir.

2. Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin görüş ufkunu genişletmeye çalışır.

Bu soruyu öğretmenlerin % 11.6'sı hiçbir zaman, % 25.6'sı nadiren, %38.4'ü ara sıra, % 20.9'u çoğunlukla,

% 3.5'i her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Bu dağılıma göre ara sıra düzeyinde görüş belirtenlerin diğerlerine göre çoğunlukta olduğu görülmektedir. Burada da her zaman düzeyinde görüş belirtenlerin oranı oldukça düşüktür. Aritmetik ortalamalara bakıldığında sınıf öğretmenleri $X= 2.82$ ve branş öğretmenleri de 2.86 düzeyinde olmak üzere her iki öğretmen grubu ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Bu soruya ilişkin bulgular Gökçe'nin (1994) araştırmasının bulgularını destekler niteliktedir.

Denetimin en önemli amaçlarından biri mesleki yardım ve rehberlik yoluyla öğretmenlerin görüş ufku geliştirme ve eğitim ortamlarında daha iyi sonuçların alınmasını sağlamaktır. Müfettiş yetkisinden çok, öğretmeni etkileme gücünü kullanabilir.

3. Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin mesleki gelişimlerine yardım eder.

Bu soruyu öğretmenlerin % 5.8'i hiçbir zaman, % 33.7'si nadiren, % 30.2'si ara sıra, % 24.4'ü çoğunlukla, % 5.8'i her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Bu dağılıma göre öğretmenlerin çoğunluğunu nadiren ve ara sıra düzeyinde görüş belirtenler oluşturmaktadır. Aritmetik ortalamalara bakıldığında sınıf öğretmenleri $X= 2.86$, branş öğretmenleri $X= 2.95$ olmak üzere her iki öğretmen grubu bu soruda da ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Denetimin temel amaçlarından biri de öğretmenleri mesleki yönden geliştirmektir. Müfettişlerin denetim çalışmalarında mesleki yardım ve rehberliğe ağırlık vermeleri öğretmenlerce istenen durumdur. Müfettişler rehberlik yoluyla öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkı getirdikleri oranda hem etkililikleri artacak hem de öğretme-öğrenme sürecinin geliştirilmesine zemin hazırlayacaklardır.

4. Müfettişler denetim etkinliklerinde sınıfa öğretmenle birlikte girer.

Bu soruyu öğretmenlerin % 17.4'ü hiçbir zaman, % 17.4'ü nadiren, %18.6'sı ara sıra, % 30.2'si çoğunlukla, % 16.3'ü her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Bu dağılıma göre hiçbir zaman, nadiren, ara sıra ve her zaman düzeyinde görüş belirtenlerin oranları birbirine yakın olup çoğunlukla düzeyinde görüş belirtenlerin

oranı diğerlerine göre daha yüksektir. Bu soruya ilişkin sınıf öğretmenleri $X= 2.76$ ara sıra düzeyinde; branş öğretmenleri 3.50 çoğunlukla düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha olumlu görüş belirttikleri söylenebilir.

Müfettişin öğretmenle birlikte sınıfa girmesi, öğretmene duyulan saygının gereğidir. Bu davranış, öğrencinin gözünde hem öğretmeni hem de müfettişi yüceltir. Öğrenciler her zaman karşılarında iyi modeller görmek eğilimindedirler. Müfettiş her fırsatta öğretmene olan saygısını belli etmelidir. Müfettiş ve öğretmen arasındaki karşılıklı saygıya dayalı ilişki beraberinde karşılıklı güveni de getirecektir. Bütün bu davranışlar denetimin etkililiğine hizmet edebilir.

5. Müfettişler denetim esnasında sınıfın bir üyesi gibi davranır.

Bu soruyu öğretmenlerin % 23.3'ü hiçbir zaman, % 20.9'u nadiren, % 24.4'ü ara sıra, % 24.4'ü çoğunlukla, % 7'si her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Burada da hiçbir zaman, nadiren, ara sıra ve çoğunlukla düzeyinde görüş belirten öğretmenlerin oranı birbirine yakındır. Öğretmenlerin çok azı her zaman düzeyinde görüş belirtmiştir. Aritmetik ortalamalara göre bu soruyu sınıf öğretmenleri $X= 2.39$ nadiren düzeyinde, branş öğretmenleri ise $X= 3.07$ ara sıra düzeyinde yanıtlamışlardır.

Müfettişlerin denetim etkinliklerinde olabildiğince sınıfın doğal üyesi gibi davranması, öğretmeni ve öğrencileri rahatlatacaktır. Bu bakımdan müfettişin davranışlarını özenle seçmesi ve duyarlı olması gerekir. Öğrencinin gözünde öğretmen her şeydir. Bunun farkında olan ve uygun davranışlar gösteren müfettiş, denetiminde öğretmen ve öğrencilere yönelik önemli mesajlar verebilir. Ayrıca öğretmenin müfettişi kabul alanı genişleyebilir.

6. Müfettişler denetim etkinliklerinde örnek dersler verir.

Bu soruyu öğretmenlerin % 43'ü hiçbir zaman, % 26.7'si nadiren, % 22.1'i ara sıra, % 7'si çoğunlukla, % 1.2'si her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Öğretmenlerin

çoğunluğunun hiçbir zaman düzeyinde ve yok denecek kadar azının her zaman düzeyinde görüş belirtmesi müfettişlerin rollerini yeniden tanımlamayı ve sorgulamayı gündeme getirmektedir. Çünkü çağcıl anlamda denetimsel davranış öğüt vermeyi değil, aksine yapıp göstermeyi gerekli kılmaktadır. Babacan tavır ve davranışlarla sonuç alınamayacağı açıktır. Onun yerine öğretmene destek olma, ona mesleki anlamda katkıda bulunma davranışı öne çıkmalıdır. Bu soruyu sınıf öğretmenleri $X= 1.71$ hiçbir zaman düzeyinde, branş öğretmenleri $X= 2.25$ nadiren düzeyinde yanıtlamışlardır. Bu bulgular Uludüz'ün (1996) araştırmasının bulgularını destekler niteliktedir.

7. Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretim araç ve gereçlerinin kullanılmasında öğretmene yardım eder.

Bu soruyu öğretmenlerin % 27.9'u hiçbir zaman, % 40.7'si nadiren, % 17.4'ü ara sıra, % 9.3'ü çoğunlukla, % 4.7'si her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Her zaman ve çoğunlukla düzeyinde yanıt verenlerin oranı oldukça düşüktür. Nadiren düzeyinde yanıt verenler çoğunlukta görülmektedir. Öğretmenlerin bu konuda rehberliğe gereksinimleri vardır. Müfettişler öğretim araç ve gereçlerinin kullanımı konusunda öğretmenlere yardımcı olabilirler. Aritmetik ortalamalara göre bu soruyu sınıf öğretmenleri $X= 2.15$ nadiren düzeyinde, branş öğretmenleri de $X= 2.30$ ara sıra düzeyinde yanıtlamışlardır. Branş öğretmenlerinin daha olumlu düşündükleri söylenebilir. Bu soruya ilişkin bulgular Uludüz'ün (1996) araştırmasının sonuçlarını destekler niteliktedir.

8. Müfettişler yıllık, ünite ve günlük planların hazırlanmasında öğretmene yardım eder.

Bu soruyu öğretmenlerin % 29.1'i hiçbir zaman, % 23.3'ü nadiren, % 27.9'u ara sıra, % 14'ü çoğunlukla, % 5.8'i her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Hiçbir zaman, nadiren ve ara sıra düzeyinde görüş belirtenlerin oranı birbirine yakın olup çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Bu soruyu sınıf öğretmenleri $X= 2.23$ nadiren, branş öğretmenleri $X= 2.67$ ara sıra düzeyinde yanıtlamışlardır. Branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha olumlu düşündükleri söylenebilir.

9. Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin çalışmalarını yansız bir biçimde değerlendirir.

Bu soruyu öğretmenlerin % 11.6'sı hiçbir zaman, % 15.1'i nadiren, %30.2'si ara sıra, % 33.7'si çoğunlukla, % 9.3'ü her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Ara sıra ve çoğunlukla düzeyinde görüş belirten öğretmenlerin oranı çoğunluktadır. Her zaman düzeyinde görüş belirtenlerin oranı diğerlerine göre düşük görülmektedir. Bu durum müfettişlerin öğretmenleri değerlendirmede nispeten yansız davrandıkları biçiminde değerlendirilebilir. Soruyu sınıf öğretmenleri $X= 3.13$ ara sıra düzeyinde, branş öğretmenleri de $X= 3.15$ ara sıra düzeyinde yanıtlamışlardır.

10. Müfettişler denetim sonunda öğretmenle görüşür.

Bu soruyu öğretmenlerin % 4.7'si hiçbir zaman, % 19.8'i nadiren, % 11.6'sı ara sıra, % 32.6'sı çoğunlukla, % 31.4'ü her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Görüldüğü gibi çoğunlukla ve her zaman düzeyinde görüş belirtenlerin oranı diğerlerine göre yüksektir. Müfettişlerin denetim sonunda öğretmenle görüşmeleri ve bir durum değerlendirmesi yapmaları beklenen ve olması gereken bir davranıştır. Sınıf öğretmenleri $X= 3.41$ çoğunlukla düzeyinde, branş öğretmenleri de $X= 3.95$ çoğunlukla düzeyinde görüş belirtmişlerdir.

11. Müfettişler denetim etkinliklerinde yeni bilgi ve araştırma sonuçlarını öğretmenle paylaşır.

Bu soruyu öğretmenlerin %15.1'i hiçbir zaman, %15.1'i nadiren, % 32.6'sı ara sıra, %25.6'sı çoğunlukla, % 11.6'sı her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Bu soruya ara sıra düzeyinde yanıt verenlerin oranı diğerlerine göre çoğunluğu oluşturmaktadır. Hiçbir zaman ve nadiren düzeyinde görüş belirtenlerin oranı birbirine çok yakın olup yaklaşık % 30'u oluşturmaktadırlar. Müfettişlerin bu davranışı kısmen yerine getirdikleri söylenebilir. Sınıf öğretmenleri $X= 3.00$ ara sıra, branş öğretmenleri de $X= 3.07$ ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Her iki öğretmen grubunun benzer görüşü paylaştıkları söylenebilir. Bu soruya ilişkin bulgular Yavuz (1995)'ün yaptığı araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Müfettişlerin denetim etkinliklerinde yeni bilgi ve araştırma sonuçlarını öğretmenlerle paylaşmaları, öğretmenlere mesleki yönden önemli katkılar sağlayabilir. Bu anlamda müfettişler sürekli kendilerini yenilemek ve geliştirmek durumundadırlar.

12. Müfettişler denetim etkinliklerinde mesleki yayımları öğretmenlere önerir.

Bu soruyu öğretmenlerin % 14'ü hiçbir zaman, % 18.6'sı nadiren, % 23.3'ü ara sıra, %33.7'si çoğunlukla, %10.5'i her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Görüldüğü gibi her zaman düzeyinde yanıt verenlerin oranı diğerlerine göre düşüktür. Sınıf öğretmenleri $X= 3.26$ ara sıra düzeyinde, branş öğretmenleri de $X= 2.87$ ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Her iki öğretmen grubunun benzer görüşü paylaştıkları söylenebilir. Müfettişler denetim etkinliklerinde sürekli olarak yanlarında mesleki yayın bulundurmaları beklenir. Bu davranış öğretmenlerin gözünde müfettişin etkililiğini artırabilir. Ayrıca öğretmenlerin kendilerini mesleki bakımdan geliştirmeleri için teşvik edici olabilir.

13. Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin mesleki bir yardımı endişe duymadan istemelerine fırsat verir.

Bu soruyu öğretmenlerin % 15.1'i hiçbir zaman, % 23.3'ü nadiren, % 24.4'ü ara sıra, % 26.7'si çoğunlukla, % 10.5'i her zaman düzeyinde yanıtlamışlardır. Müfettişler öğretmenlerin mesleki bir yardımı çekinmeden istemeleri için çeşitli fırsatlar hazırlayabilirler. Öğretmen eksiklerinin müfettiş tarafından bilinmesinin kendisi için bir olumsuzluk oluşturmayacağı konusunda emin olmalıdır ki rahatlıkla müfettişe açılabilir. Bu güvenin oluşturulması ve sürdürülmesinde müfettişin öğretmenle olan ilişkilerinin niteliği önemli görülmektedir.

14. Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin moralini yükseltmeye çalışır.

Bu soruyu öğretmenlerin % 19.8'i hiçbir zaman, % 34.9'u nadiren, % 24.4'ü ara sıra, %16.3'ü çoğunlukla, % 4.7'si her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Her zaman ve çoğunlukla düzeyinde yanıt verenlerin oranı diğerlerine göre oldukça düşüktür. Nadiren düzeyinde görüş belirtenlerin oranı

diğerlerine göre yüksektir. Sınıf öğretmenleri $X=2.30$ nadiren düzeyinde, branş öğretmenleri $X=2.75$ ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha olumlu düşündükleri söylenebilir. Her insan gibi öğretmenlerin de moral desteğe ihtiyacı vardır. Çalışmalarındaki olumlu çabalarının müfettişler tarafından desteklendiğini, takdir edildiğini gören öğretmenin kendine güveni ve morali artacaktır. Bu anlamda öğretmenlerin en ufak çabası bile övgü ile karşılanmalıdır.

15. Müfettişler denetim etkinliklerinde başarılı öğretmenlerin ödüllendirilmesini teklif eder.

Bu soruyu öğretmenlerin % 14'ü hiçbir zaman, % 33.7'si nadiren, %30.2'si ara sıra, % 16.3'ü çoğunlukla, % 5.8'i her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Görüldüğü gibi nadiren ve ara sıra düzeyinde görüş belirtenler çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Başarılı öğretmenlerin ödüllendirilmesinde müfettişler daha duyarlı davranabilirler. Başarılı öğretmenlerin ödüllendirilmesi diğer öğretmenler için de özendirici olabilir. Bu anlamda öğretmenlerin sürekli desteklenmesi, öğretme ve öğrenme sürecinin geliştirilmesinde etkili olabilir. Sınıf öğretmenleri $X= 2.60$ ara sıra, branş öğretmenleri $X= 2.72$ ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Sınıf ve branş öğretmenleri benzer düşünmektedirler.

16. Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenlerle ilişkilerini karşılıklı saygı ve sevgi temeline dayandırır.

Bu soruyu öğretmenlerin % 7'si hiçbir zaman, %29.1'i nadiren, % 19.8'i ara sıra, %39.5'i çoğunlukla, % 4.7'si her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Öğretmenlerin çok azının (% 4.7) her zaman düzeyinde görüş belirtmesinin dikkat çekici olduğu söylenebilir. Müfettişlerin öğretmenlerle ilişkilerini karşılıklı saygı ve güven temeline dayandırması arzu edilen denetimsel bir davranış olarak görülmelidir. Sınıf öğretmenleri $X= 2.86$ ara sıra düzeyinde, branş öğretmenleri $X= 3.27$ ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Her iki öğretmen grubu görüşünün birbirine yakın olduğu söylenebilir.

17. Müfettişler denetim etkinliklerinde denetimden önce öğretmenle görüşür.

Bu soruyu öğretmenlerin % 31.4'ü hiçbir zaman, % 20.9'u nadiren, % 15.1'i ara sıra, % 25.6'si çoğunlukla, % 7'si her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Bu soruya ilişkin öğretmenlerin çoğunluğunun hiçbir zaman ve nadiren düzeyinde görüş belirtmesi, istenilen bir durum değildir. Beklenen davranış müfettişlerin denetimden önce öğretmenle görüşmeleridir. Öğretmene haber vermeden veya öğretmenle görüşmeden sınıfa girmek rahatsız edici, öğretmeni endişeye sürükleyici bir davranıştır. Sınıf öğretmenleri $X= 2.02$ nadiren düzeyinde, branş öğretmenleri $X= 3.17$ ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Bu soruya ilişkin bulgular Uludüz' ün (1996) araştırmasının bulgularını destekler niteliktedir.

18.Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmene yeterli zaman ayırır.

Bu soruyu öğretmenlerin % 18.6'sı hiçbir zaman, %29.1'i nadiren, %17.4'ü ara sıra, % 27.9'u çoğunlukla, % 7.0'ı her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Bu soruya ilişkin nadiren düzeyinde görüş belirten öğretmenlerin oranı yüksektir. Müfettişin öğretmene yeterli zaman ayıramamasının değişik nedenleri olabilir. Ayrılan zamanın etkili kullanılıp kullanılmadığı da tartışılabilir. Sınıf öğretmenleri $X= 2.45$ nadiren düzeyinde, branş öğretmenleri $X= 3.10$ ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Bu bulgular, Açıkgöz (1988) ve Arabacı'nın (1995) araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

19.Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenleri içtenlikle dinler.

Bu soruyu öğretmenlerin % 14.0'ı hiçbir zaman, % 23.3'ü nadiren, % 30.2'si ara sıra, %23.3'ü çoğunlukla, % 9.3'ü her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Sınıf öğretmenleri $X= 2.71$ ara sıra düzeyinde, branş öğretmenleri $X= 3.12$ ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Denetim etkinliklerinde öğretmeni dinleme davranışı bir anlamda öğretmene duyulan saygı, ona değer verme, onun görüşlerinden yararlanma biçiminde değerlendirilebilir.

20.Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenlerin sorularına içtenlikle yanıt verir.

Bu soruyu öğretmenlerin % 8.1'i hiçbir zaman, %29.1'i nadiren, %20.9'u ara sıra, % 32.6'sı

çoğunlukla, % 9.3'ü her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Öğretmenlerin sorularına her zaman düzeyinde içtenlikle yanıt verenlerin oranının düşük olması beklenen bir davranış değildir. Sınıf öğretmenleri $X= 2.97$ ara sıra, branş öğretmenleri $X= 3.15$ ara sıra düzeyinde görüş belirtmişlerdir. Her iki öğretmen grubunun benzer görüşleri paylaştıkları söylenebilir.

21.Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenlere mesleki sorunlarının çözümünde yardım eder.

Bu soruyu öğretmenlerin % 9.3'ü hiçbir zaman, % 30.2'si nadiren, % 24.4'ü ara sıra, %27.9'u çoğunlukla, % 8.1'i her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Bu soruya ilişkin bulgulara göre müfettişlerin beklenen düzeyde öğretmenlere mesleki sorunlarının çözümünde yardım ettiği söylenemez. Halbuki müfettişlerin temel görevi öğretmenlere mesleki yardımda bulunmaktır. Sınıf öğretmenleri $X= 2.95$ ara sıra, branş öğretmenleri $X= 2.95$ ara sıra düzeyinde aynı görüşte birleşmişlerdir.

22.Müfettişler denetim etkinliklerinde başarının onurunu öğretmenle paylaşır.

Bu soruyu öğretmenlerin % 18.6'sı hiçbir zaman, %27.9'u nadiren, % 26.7'si ara sıra, % 19.8'i çoğunlukla, % 7'si her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Aritmetik ortalamalara bakıldığında sınıf öğretmenleri $X= 2.56$ ara sıra, branş öğretmenleri $X= 2.82$ ara sıra düzeyinde benzer görüşleri paylaşmaktadırlar.

23.Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenlerde özdenetim anlayışını geliştirir.

Bu soruyu öğretmenlerin % 17.4'ü hiçbir zaman, % 23.3'ü nadiren, % 36'sı ara sıra, %20.9'u çoğunlukla, % 2.3'ü her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Bu soruya ilişkin bulgulara göre özdenetim anlayışının geliştirilmesine yönelik müfettişlerin yeterince çaba göstermedikleri söylenebilir. Çağcıl eğitim denetimin temel amaçlarından biri özdenetim anlayışının geliştirilmesidir. Bu konuda anlaşılacak müfettişlere önemli görevler düşmektedir. Sınıf öğretmenleri $X= 2.82$ ara sıra, branş öğretmenleri $X= 2.82$ ara sıra düzeyinde benzer görüşü paylaşmaktadır.

24.Müfettişler denetim etkinliklerinde öğretmenlerden neler beklendiğini öğretmenlerle

paylaşır.

Bu soruyu öğretmenlerin % 12.8'i hiçbir zaman, % 15.1'i nadiren, % 25.6'sı ara sıra, % 34.9'u çoğunlukla, % 11.6'sı her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Bu soruya ilişkin bulgulara göre de öğretmenlerden neler beklendiğinin öğretmenlerle paylaşılmaya çalışıldığı söylenebilir. Sınıf öğretmenleri $X= 3.13$ çoğunlukla, branş öğretmenleri $X= 3.22$ çoğunlukla düzeyinde benzer görüşleri paylaşmaktadırlar.

25. Müfettişler denetim etkinliklerinde eğitim ve öğretim çalışmalarına ilişkin kaliteyi artırıcı önlemlerin alınmasında öğretmene yardım eder.

Bu soruyu öğretmenlerin % 18.6'sı hiçbir zaman, % 16.3'ü nadiren, % 26.7'si ara sıra, %30.2'si çoğunlukla, % 8.1'i her zaman düzeyinde yanıtlamıştır. Sınıf öğretmenleri $X= 2.86$ ara sıra, branş öğretmenleri de $X= 3.00$ ara sıra düzeyinde benzer görüş belirtmişlerdir. Müfettişlerin eğitim-öğretim etkinliklerine ilişkin kaliteyi artırıcı önlemlerin alınmasında öğretmenlere yeterli katkıyı getiremedikleri söylenebilir.

Denetim etkinliklerinde müfettişlerin denetimsel davranışlarına ilişkin öğretmenlerin branşlarına göre

görüşleri arasında fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan t- testi sonucuna göre $P> 0.05$ olduğundan 0.05 düzeyinde sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenlerinin görüşleri arasında anlamlı bir fark yoktur. Bu durum sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenlerinin benzer şekilde düşünmesi olarak yorumlanabilir.

Öğretmenlerin kıdem durumlarına göre müfettişlerin denetimsel davranışlarına ilişkin puanlarını tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre $P= .157$ bulunmuştur. $P> .05$ olduğundan bu değer .05 düzeyinde anlamlılık göstermemektedir. Bu sonuç öğretmenlerin kıdem durumlarına göre benzer düşündüğü şeklinde yorumlanabilir.

Müfettişlerin denetimsel davranışlarına ilişkin öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre görüşleri arasında fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan t- testi sonucuna göre $P> 0.05$ olduğundan cinsiyet değişkenine göre 0.05 düzeyinde öğretmenlerin görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durum öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre müfettişlerin denetimsel davranışlarına ilişkin farklı düşünmediği, benzer görüşleri paylaştıkları anlamında yorumlanabilir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Branşlarına Göre t-Testi Sonuçları

Branş	Denek Sayısı (N)	Aritmetik Ortalama (X)	Standart Sapma	t Değeri	Serbestlik Derecesi (df)	Anlamlılık Düzeyi (P)
Sınıf Öğrt.	46	2.6696	.7428	-1.741	84	.085
Branş Öğrt.	40	2.9840	.9306	-1.741	74.394	.091
						P>.05

Tablo 6. Öğretmenlerin Kıdem Durumlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Veri Grupları	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi (df)	Kareler Ortalaması	F	P	
Gruplar Arası	6.590	6	1.098	1.603	.157	
Gruplar İçi	54.125	79	.685			
Toplam	60.714	85				
						P>.05

Tablo 7. Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre t- Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Aritmetik Ortalama (X)	Standart Sapma	t Değeri	Serbestlik Derecesi (df)	P
Kadın	41	2.6985	.8433	-1.232	84	.221
Erkek	45	2.9227	.8420	-1.232	83.236	.221
						P>.05

Sonuç ve Öneriler

İlköğretim müfettişlerinin denetimsel davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri, araştırmadan elde edilen bulgular temel alınarak değerlendirildiğinde, müfettişlerin göstermeleri gereken denetimsel davranışları istenilen düzeyde göstermedikleri, öğretmen algılarına göre müfettişler denetim etkinliklerinde söz konusu denetimsel davranışları ara sıra düzeyinde gösterdikleri sonucuna varılabilir. Ayrıca, müfettişlerin denetimsel davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri arasında branş, cinsiyet ve kıdem değişkenine göre anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara dayalı olarak şu önerilerde bulunulabilir:

1. Denetim etkinliklerinde müfettişlerin etkili denetimsel davranışları sergileyebilmeleri için öncelikle kendilerini yenilemeleri, geliştirmeleri ve lisansüstü düzeyde eğitim görmeleri özendirilmelidir.

2. Denetim programları hazırlanırken öğretmenlerin mesleki gereksinimleri saptanmalı ve bu gereksinimler doğrultusunda öğretme-öğrenme sürecinin geliştirilmesine yönelik rehberlik çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

3. Müfettiş ve öğretmen arasında karşılıklı saygı ve güvene dayalı bir ilişkinin kurulmasına müfettişler öncülük etmelidirler.

Kaynakça

- Açıkgöz, K. (1990). İlköğretim müfettişlerinin çağdaş denetim ilkelerini uygulama derecesi. *Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongresi*. Ankara: 24-28 Eylül.
- Arabacı, İ.B. (1995). *İlköğretim müfettişlerinin denetim ilkeleri konusundaki yeterlikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aydın, M. (1993). *Çağdaş eğitim denetimi*. Ankara: Pegem Yayınları, No:4.
- Bursalıoğlu, Z. (1989). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Cengiz, C. (1992). *Milli Eğitim Bakanlığı bakanlık müfettişlerinin yetiştirilmesi ve teftişin geliştirilmesi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Gökçe, F. (1994). *Bağımsız ortaokullar ile ilköğretim okulları II. kademesinde denetim amaçlarının gerçekleşmesi ve denetim ilkelerine uyulması konusunda denetçi ve öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Karagözoğlu, G. (1977). *İlköğretimde teftiş uygulamaları*. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Ankara.

Krajewski, S. ve diğerleri (1993). *Clinical supervision*. Orlando: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.

Levine, J. ve diğerleri. (1987). Rural teachers perceptions of the effectiveness of various supervisory practices. *Research in Rural Education*, 4 (2), 77-82.

Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Emel Matbaacılık.

Oliva, P. F. & Pawlas, G. E. (1997). *Supervision for today's schools*. New York: Addison Wesley Longman Inc.

TODAİE. (1968). *Amme idaresi bülteni*. Sayı: 8. Ankara.

Uludüz, S. (1996). *İlköğretim kurumlarında sınıf içi etkinliklerin denetiminde müfettiş davranışları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Wiles, K. (1963). *Supervision for better schools*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

Yavuz, Y. (1995). *Öğretmenlerin denetim etkinliklerini klinik denetim ilkeleri açısından değerlendirmeleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Geliş: 17 Aralık 2002
İnceleme: 23 Aralık 2002
Düzeltilme: 24 Nisan 2003
Kabul: 13 Ekim 2003